

14.12.2009

Dnro 1449/4/09

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajujoja

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Kristian Holman

Poliisin olisi tullut kuulustella myös lasta esitutkinnassa/Polisen borde ha förhört också ett barn vid förundersökningen

1

KANTELU

Kantelija arvosteli eduskunnan oikeusasiamiehelle 20.2.2008 osoittamassaan kirjeessä poliisiviranomaisia esitutkinnan toimittamista koskevassa asiassa.

Kantelija katsoi poliisin menetelleen virheellisesti jättämättä kuulustelematta hänen tapahtumai-
aikana yhdeksänvuotiasta tyttärtään ennen esitutkinnan päättämistä sillä perusteella, että asiassa ei
ollut syytä epäillä rikosta. Kantelija oli epäillyt, että hänen tyttärtään olisi pahoinpidelty tämän äidin
toimesta.

3

RATKAISU

3.1

Tapahtumat

Kantelija oli tehnyt poliisille 5.1.2009 rikosilmoituksen entisestä vaimostaan, jonka Kantelija epäili
pahoinpidelleen heidän yhteishuoltajuudessaan olevaa, tapahtuma-aikana yhdeksänvuotiasta tytär-
tä. Kantelijain poliisille esittämä rikosepäily perustui siihen, että hänen tyttärensä oli 9.11.2008 pu-
helimessa kertonut äitinsä lyöneen häntä. Tämän lisäksi Kantelija oli tutkintapyyntöä tehdessään
kertonut poliisille, että lapsi oli myös lastensuojeluviranomaisille kertonut väkivallasta ja äiti oli säh-
köpostiviestissään Kantelijalle kertonut ottaneensa kiinni lapsen päästä ja pakottaneensa tämän
kuuntelemaan asiaansa.

Asian johdosta kirjattiin ilmoitus 8630/R/381/09 ja tutkinnanjohtajaksi nimettiin poliisilaitoksen rikos-
komisario A ja tutkijaksi vanhempi rikoskonstaapeli B.

Kantelija kuulusteltiin esitutkinnassa asianomistajan (lapsi) edustajana ja rikoksesta epäiltynä kuu-
lusteltiin lapsen äitiä.

Kantelija kertoi kuulustelussa mm. seuraavaa: ”*Viime vuoden isänpäivänä [lapsen nimi] soitti mi-
nulle ja toivotti minulle hyvää isänpäivää. Tällöin hän itkien ensin kertoi minulle että äiti oli lyönyt
häntä. Tosin hän hetken päästä veti sanomisensa vähän takaisin ja sanoi, ettei äiti ole virallisesti
lyönyt häntä. Olin seuraavana päivänä yhteydessä sosiaalitoimistoon muun muassa tästä asiasta.*

Sain myöskin sähköpostin vaimoltani jossa hän kertoo että hän kuuli mitä [lapsen nimi] oli minulle kertonut. Hän kiisti sähköpostiviestissä lyöneensä tai kiduttaneensa [lapsen nimi] mutta kertoi kuitenkin että hän oli jotenkin pitänyt [lapsen nimi] pään käsiensä välissä”.

Kantelijain entinen vaimo ja lapsen äiti kertoi rikoksesta epäiltynä kuulusteltuna mm. seuraavaa: ”*Pahoinpitelyajatus tulee [lapsen nimi] puhelinsoitosta ... isänpäivänaikaan 2008. Olin kieltänyt [lapsen nimi] viemästä sarjakuvakirjoja kouluun, koska niiden sinne aiemmin viemisestä oli tullut ongelmia ja negatiivista palautetta kotiin. [lapsen nimi] oli siitä erityisen vihainen ja koki tullessa epäoikeudenmukaisesti kohdelluksi. [lapsen nimi] poti tätä huonosti kohdelluksi tulemisensa tilannetta ... puhelimesta mainiten, että ”minua kiusataan ja pahoinpidellään täällä”. Kuulin [lapsen nimi] puheen aivan selvästi, koska olin viereisessä huoneessa. [lapsen nimi] myös sanoi ..., ettei äiti ole varsinaisesti pahoinpidellyt häntä. - - - Välillä kun tilanteet [lapsen nimi] kanssa ovat menneet kriisiin, olen ollut pakotettu pitämään hänestä kiinni ja rauhoittamaan häntä, ettei hän potki huonekaluja tai minua. Vaikka hermoni ovat olleet monesti kireällä tilanteiden vuosi ja olen huttanut, kuten myös [lapsen nimi] minulle, en ole menettänyt itsehillintääni niin, että olisin käynyt [lapsen nimi] millään tavalla käsiksi”.*

Asian tutkinnanjohtajana toiminut rikoskomisario A päätti asian esitutkinnan 18.2.2009 sillä perusteella, että asiassa ei ollut ilmennyt rikosta tapahtuneeksi.

3.2

Oikeusohjeet

Esitutkintalain 2 §:n mukaan poliisin tai muun esitutkintaviranomaisen on toimitettava esitutkinta, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muutoin on syytä epäillä, että rikos on tehty.

Esitutkintalain 5 §:n mukaan esitutkinnassa selvitetään rikos, sen teko-olosuhteet, sillä aiheutettu vahinko ja siitä saatu hyöty, ketkä ovat asianosaisia ja muut syytteestä päättämistä varten tarvittavat seikat (1 momentin 1 kohta).

Esitutkintalain 43 §:n 1 momentin mukaan esitutkinnan valmistuttua asia on toimitettava syyttäjälle syyteharkinnan suorittamista tai rangaistusmääräyksen antamista varten. Pykälän 2 momentin mukaan esitutkinta lopetetaan kuitenkin saattamatta asiaa syyttäjän harkittavaksi, jos; 1) tutkinnassa on käynyt selville, ettei rikosta ole tehty taikka ettei asiassa voida nostaa ketään vastaan syytettä tai esittää muuta rikokseen perustuvaa julkisoikeudellista vaadetta; tai 2) esitutkintaviranomainen on tutkinnan aloittamisen jälkeen päättänyt 4 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitetulla perusteella luopua enemmistä toimenpiteistä.

Perustuslain 7 §:n nojalla jokaisella on oikeus mm. koskemattomuuteen ja turvallisuuteen.

Rikoslain 21 luvun 5 §:n mukaan pahoinpitelystä on tuomittava se, joka tekee toiselle ruumiillista väkivaltaa taikka tällaista väkivaltaa tekemättä vahingoittaa toisen terveyttä, aiheuttaa toiselle kipua tai saattaa toisen tiedottomaan tai muuhun vastaavaan tilaan.

Rikoslain 21 luvun 7 §:n mukaan, jos pahoinpitely, huomioon ottaen väkivallan, ruumiillisen koskemattomuuden loukkauksen tai terveyden vahingoittamisen vähäisyys taikka muut rikokseen liittyvät

seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen, rikoksentehtyjä on tuomittava lievästä pahoinpitelystä sakkoon.

3.3

Kannanotto

Lapsella on oikeus koskemattomuuteen ja turvallisuuteen kaikissa olosuhteissa. Viranomaisilla on erityinen velvollisuus toimia tämän perusoikeuden toteutumiseksi unohtamatta lapsen ja hänelle läheisten aikuisten oikeutta perhe-elämän suojaan. Perheillä on ensisijainen oikeus ja velvollisuus huolehtia lapsen turvallisuudesta. Lapsi on sen vuoksi erityisen haavoittuvassa asemassa, jos väkivaltaa esiintyy hänen kotonaan ja jos aikuiset, joiden tulisi olla lapsen turvana, ovatkin väkivaltaisia. Perheessä tapahtuva väkivalta aiheuttaa lapsissa aina turvattomuutta ja se on uhka lapsen fyysiselle ja psyykkiselle koskemattomuudelle. Sallittua ruumiillista kasvatusväkivaltaa tai muunlaista kaltoinkohtelua ei lainsäädäntömme mahdollista. Mielestäni erityisesti lasten oikeusturvan toteutumisen kannalta olisi tärkeää, että poliisi tutkii luotettavasti, onko epäilty rikos tapahtunut. Perheväkivalta on vakava ongelma, johon oikeusasiamies on puuttunut esimerkiksi eduskunnalle antamallaan erilliskertomuksella "Lapsi, perheväkivalta ja viranomaisten vastuu"(K 1/2006 vp).

Tässä tapauksessa poliisi ei ole esitutkinnassa lähtenyt enemmälti selvittämään tapahtumia kuulustelemalla Kantelijan lasta tapahtuneen johdosta. Lapsen kuulustelematta jättäminen on poliisilta saadun selvityksen mukaan perustunut siihen, että poliisi oli ollut tapahtuman johdosta yhteydessä sosiaaliviranomaiseen, jolta saadun näkemyksen mukaan asian laajassa selvittelyssä ei siihen mennessä ollut tullut ilmi sellaisia seikkoja, jotka olisivat aiheuttaneet tutkintapyyntöä tai rikosilmoituksen tekemisen sosiaaliviranomaisen toimesta. Tästä syystä yhdeksänvuotiaan lapsen kuulusteleminen ei vähimmän haitan periaate huomioon ottaen ollut kohtuullista.

Lääninhallituksen lausunnossa on todettu, suoritetuissa kuulusteluissa on ilmennyt lapsen isän ja äidin välinen näkemusero siitä, onko pahoinpitelyä tapahtunut ollenkaan vai onko kyseessä ollut jonkinlainen lapsen kiinnipitäminen tämän rauhoittamiseksi.

Näkemykseni mukaan käsillä on ollut oikeudellisesti varsin tulkinnanvarainen tilanne lapsen kasvatamistarkoituksessa tehdystä toimenpiteestä, sen luonteesta ja onko se – toteen näytettynä – ollut oikeutettua siinä yhteydessä, jossa se on tehty kaikki olosuhteet huomioon ottaen, vai onko kysymys sellaisesta menettelystä, joka täyttää jonkun rikoksen tunnusmerkistön ja vaatii rikosoikeudellista reagointia? Vai onko selvää, että menettely ei näissä olosuhteissa voi missään tapauksessa täyttää rikoksen tunnusmerkistöä?

Omana kannanottonani katson, että asiassa olisi ollut esitutkintalain 5 §:stä ilmenevien tavoitteiden saavuttamiseksi perusteltua vielä kuulustella asianosaisten lasta tapahtumien selvittämiseksi ja sen jälkeen suorittaa kokonaisarviointi siitä, tulisiko asia siihen asti kertyneen esitutkinta-aineiston valossa saattaa syyttäjän harkittavaksi vai voitaisiinko esitutkinta päättää poliisin toimesta. Kuulustelussa olisi luonnollisesti tullut noudattaa lapsen kuulustelua koskevia esitutkintasäännöksiä.

Totean kuitenkin, että esitutkintalain 5 §:ssä mainittujen esitutkinnan tavoitteiden selvittämistapa jää pitkälti poliisin tarkoituksenmukaisuusharkinnasta riippuvaiseksi. Huomioitavaa on, ettei tämän ikäinen lapsi ei omalta osaltaan voine aikuisen veroisesti lausua syyllisyyskysymyksen ratkaisemiseen vaikuttavista seikoista esitutkinnassa. Kun tässä tapauksessa lapselle suoritettun kuulustelun lisäarvosta ei voida esittää varmaa näkemystä, pidän laillisuusvalvonnan kannalta tämän asian osalta riittävänä saattaa edellä esittämäni käsityksen esitutkinnan kattavuudessa ja päättämisessä huomioon otettavista näkökohdista rikoskomisario A:n tietoon vastaisen varalle.

Rikoskomisario A:n tekemä esitutkintapäätös koskee yksityishenkilön menettelyä. Oikeusasiamiehen toimivaltaan kuuluu lain mukaan valvoa niiden toimintaa, jotka hoitavat julkisia tehtäviä. Kantelijan poliisille tekemässä tutkintapyynnössä on ollut kysymys yksityisen tekemäksi epäilystä rikoksesta. Yksityishenkilöiden menettely ei kuulu oikeusasiamiehen valvontavaltaan, joten oikeusasiamies ei voi määrätä poliisia Kantelijan asiassa jatkamaan esitutkintaa tai antaa tällaista esitutkintaa koskevia määräyksiä.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä esittämäni esitutkintaa koskevan käsityksen rikoskomisario A:n tietoon. Tässä tapauksella lähetän A:lle jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni tiedoksi myös poliisipäällikölle ja lääninhallituksen poliisi-osastolle.

Muihin toimenpiteisiin kantelu ei anna aiheutta ja sen liitteet palautetaan ohessa.